

УДК 791.53(510)

І Цзя, аспірант, Харківська державна академія культури, викладач, Педагогічний університет, м. Сін І, КНР

ІСТОРИЯ РОЗВИТКУ КІНОАРХІВУ КИТАЮ (CHINA FILM ARCHIVE)

Розглянуто головні етапи діяльності Кіноархіву Китаю в контексті розвитку кінематографа й архівної справи КНР. Особлива увага зосереджена на історії виникнення цього закладу. Підкреслено, що він є найкрупнішим архівом кінодокументів Азії. Описано напрями роботи Кіноархіву Китаю, який нині виконує архівні, науково-дослідницькі, навчальні функції. Визначена роль Кіноархіву Китаю в збереженні кінодокументів як документальної пам'яті світу.

Ключові слова: *кіноархів, кінодокумент, фільм, кінематограф Китаю.*

И Цзя, аспирант, Харьковская государственная академия культуры, преподаватель, Педагогический университет, г. Син И, КНР

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ КИНОАРХИВА КИТАЯ (CHINA FILM ARCHIVE)

Рассмотрены основные этапы деятельности Киноархива Китая в контексте развития кинематографа и архивного дела КНР. Особое внимание сосредоточено на истории возникновения этого учреждения. Подчеркнуто, что он является самым крупным архивом кинодокументов Азии. Описаны направления работы Киноархива Китая, который сейчас выполняет архивные, научно-исследовательские, учебные функции. Определена роль Киноархива Китая в сохранении кинодокументов как документальной памяти мира.

Ключевые слова: *киноархив, кинодокумент, фильм, кинематограф Китая.*

Yi Jia, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Lecturer, Xingyi Normal University For Nationalities, PRC

THE HISTORY OF DEVELOPMENT OF CHINA FILM ARCHIVE

the main activities of the China Film Archive in the context of development of cinema and archives of the PRC are examined. Special attention is given to the history of this institution. It is emphasized that the China Film Archive is the largest archive of film documents in Asia. Different fields of work of the China Film Archive, which now performs archival, researching and educational functions, are described. The role of the China Film Archive in preservation of film documents as a documentary memory of the world is determined.

Key words: *film archive, film document, film, cinematograph of China.*

Постановка проблеми. Винахід «картинок, що рухаються» наприкінці ХІХ ст. ознаменував виникнення нового засобу комунікації — кінематографічного (як поєднання кіноплівки з апаратом для проєцювання того, що зображене на ній) і появу нового документа — кінодокумента. Кінодокумент являє собою документ, зміст якого зафіксовано за допомогою кінематографічних засобів у вигляді послідовно розміщених фотографічних зображень; у цьому документі використовують одночасний запис звуку і зображення, що рухається.

ся [5, с. 99–100]. Незважаючи на те, що на початку ХХ ст. кінематограф у значній кількості країн розвивався швидкими темпами, усвідомили необхідність збереження кінодокументів у національних масштабах тільки в 30-ті рр. минулого століття. Так, у 1935 р. організовано Національний кіноархів при Британському інституті кіно, який виник дещо раніше – у 1933 р. З 1935 р. розпочинає свою історію і Держфільмофонд Росії, створений як Всесоюзне фільмосховище Міністерства культури СРСР, а в 1948 р. перетворений на Всесоюзний державний фонд кінофільмів СРСР (з 1992 р. – Державний фонд кінодокументів Російської Федерації). У 1936 р. створено Французьку сінематеку – найбільший у світі архів фільмів і документів, що пов'язані з кінематографом. У 1938 р. організована Міжнародна федерація кіноархівів (FIAF), завдання якої – популяризація кращих творів світового кінематографа, міжнародний обмін фільмами. Найбільшим архівом кінодокументів Азії нині є Кіноархів Китаю (China Film Archive), створений у 1958 р.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Діяльність Кіноархіву Китаю не була предметом розгляду в публікаціях на пострадянському просторі, тому висвітлення цієї теми вважаємо актуальним, особливо з огляду на те, що питання архівації кінодокументів хвилює фахівців різноманітних галузей, зацікавлених у збереженні й доступності цього виду документів. Серед авторів, котрі вивчали архіви кінодокументів на пострадянському просторі, слід назвати: В. М. Магідова, Н. А. Каланторову, Т. О. Олексієву, І. Г. Асфандіярову, В. С. Малишева, Т. О. Ємельянову та ін. Серед китайських дослідників, які у своїх працях безпосередньо розглядали діяльність Кіноархіву Китаю (China Film Archive) виокремимо: Ван Шу Піна, Чен Джингліана.

Мета статті – розкрити основні етапи діяльності Кіноархіву Китаю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія виникнення й розвитку Кіноархіву Китаю тісно пов'язана з історією кінематографа Китаю, яка, у свою чергу, є складовою загальної історії країни, тому слід розглянути її головні події. Китайський кінематограф виник у 1905 р., коли господар фотоательє Фентай Жень Цзинфен зняв перший фільм, який зафіксував на кіноплівці фрагмент пекінської опери «Дин Цзюнь Шань». У 1913 р. в Китаї знято перший ігровий фільм. У 1925 р. в країні існувало вже 170 кіностудій, але деякі з них випустили лише по одному фільму. Центром китайського кінематографа того часу був Шанхай. Упродовж 1928–1931 рр. 50 кінокомпаній Шанхая випустило близько 400 фільмів. Але питанням збере-

ження кінодокументів у національному масштабі ніхто не опікувався. Кіноплівки, зазвичай, зберігалися на кіностудіях, а зважаючи на те, що існування багатьох з них було не тривалим, немало з безцінних документів з історії розвитку китайського кінематографа втрачено назавжди. Деякі з кіноплівок випадково потрапили до світових фільмосховищ, і сучасні фахівці Кіноархіву Китаю докладають зусиль, щоб виявити і повернути на батьківщину копії фільмів, що втрачені. Значних збитків китайський кінематограф зазнав у період боротьби з японськими окупантами, починаючи з 1937 р. Більшість кінокомпаній Шанхая припинили існувати, а ті, що залишилися, розпочали випуск масового кінематографічного продукту (фільми жахів, бойовики, еротика). У період 1941–1943 рр. узагалі не було створено жодного художнього фільму. Після завершення Восьмирічної антияпонської війни (1945 р.) влада в країні перейшла до Гомінданівського режиму, який став контролювати кіностудії Китаю [4; 7].

Утворення Китайської Народної Республіки (1949 р.) стало початком історії кіно Нового Китаю. Створено Центральне управління кінематографії, Пекінська, а пізніше – Шанхайська кіностудії, а також кіностудія народно-визвольної армії Китаю. До 1960 р. діяло вже 33 кіностудії в усіх провінціях Китаю. З 1951 р. були заборонені китайські фільми, зняті до 1949 р., що також не сприяло їх належному збереженню. Але водночас інтенсивно розвивався кінематограф нової республіки. У грудні 1953 р. Державна адміністративна рада КНР прийняла постанову «Про посилення роботи з виробництва кінофільмів», у якій указувалося на необхідність кількісного зростання кінематографічної продукції. Так, за період 1949–1966 (до початку культурної революції) в КНР знято 603 художні й 8342 документальні фільми. Водночас відбувалося впорядкування кінопрокату: у 1958 р. функціонувало 10 тис. кінотеатрів. У 1956 р. створено Пекінську академію кіномистецтва, яка здійснювала підготовку національних кадрів для кінематографа КНР [3; 7].

Починаючи з 1950-х рр. розпочалася активна розбудова національної архівної мережі. Із цією метою вивчався досвід Радянського Союзу в архівному будівництві, перекладалися на китайську головні праці радянських архівістів, при Народному університеті Китаю в 1952 р. впроваджені постійні курси, які в 1954 р. трансформовані в Історико-архівний відділ університету, виходив друком часопис з проблем архівістики. Постановою Уряду КНР у 1954 р. з метою керівництва архівною справою в країні створене Головне архівне управління. У квітні 1956 р. уряд КНР прийняв рішення «Про укріплення архівної справи в країні», в якому визначено головні прин-

ципи централізації архівної справи в КНР. Основою всієї архівної організації стало поняття державного архівного фонду, до складу якого входять усі категорії документальних матеріалів, що належать державі, зокрема кінодокументи. Державний архівний фонд визначався як історичне багатство країни. Згідно з цим рішенням, Головне архівне управління реалізувало завдання в галузі планування архівного будівництва і створення мережі державних архівів, що стало підґрунтям для початку архівування кінодокументів [2].

Власна історія Кіноархіву Китаю розпочинається в 1955 р., коли один із чиновників Китайської кінопрокатної компанії був присутнім як спостерігач на XI-й щорічній нараді Міжнародної федерації кіноархівів (FIAF), яка відбувалася у Варшаві. З метою запозичення досвіду забезпечення збереження надбань кінематографії він відвідав польський кіноархів, вивчав діяльність кіноархівів Чехословаччини та Радянського Союзу. Повернувшись, він звернувся до Міністерства культури та Центрального управління кінематографії з рекомендаціями щодо створення Підготовчого бюро із організації Кіноархіву Китаю. Відразу виникла проблема кадрового забезпечення цього нового для країни напряму діяльності. Справа в тому, що кінематографічний матеріал зберігався в різних кіностудіях. Більшість його перебувала в Шанхайській кіностудії й потребувала інвентаризації. Також слід зазначити, що кінодокументи переважно були пошкоджені з причин неналежного зберігання, тому потрібно було вжити невідкладних заходів зі спасіння колекції. На XII-й щорічній нараді Міжнародної федерації кіноархівів у Дубровнику був присутнім як спостерігач директор Підготовчого бюро Кіноархіву Китаю Ван Хуей, котрий домовився з представниками понад десяти країн про обмін інформацією та безпосередньо кінодокументами. Після цього він відвідав Держфільмофонд у Радянському Союзі, де докладно вивчав організаційні засади функціонування кіноархіву. Таким чином, створено базис для централізованого збору та зберігання продукції китайської кінематографії з моменту її зародження.

У 1957 р. Ван Хуей розробив «План роботи Кіноархіву Китаю», в якому визначено, що головними завданнями цього закладу є: збір творів вітчизняних та зарубіжних кінематографістів, а також друкованої продукції та артефактів, що стосується кінематографії (сценаріїв, афіш, ескізів костюмів тощо), забезпечення належних умов їх зберігання, а також популяризація надбань китайського та світового кінематографа за допомогою організації виставкової діяльності та демонстрації кінострічок, міжнародний обмін. Значна увага приділялася і питанням каталогізації. Потрібно було описати всю колекцію

фільмів, що збереглися, і створити «Загальний каталог китайських фільмів». Ця масштабна робота потребувала обстеження всіх кіно-студій, що зберегли свої фільмофонди.

У серпні того ж року світова спільнота відзначала 60-ти річчя кінематографа. На Берлінську виставку, присвячену цій події, Підготовче бюро Кіноархіву Китаю також надало експонати з власної колекції. Перед відправкою до Берліна з виставкою цих експонатів ознайомилися і в Китаї. У Берлінській виставці взяло участь понад 30 країн, аудиторія становила 80 тис. осіб. Надалі вирішено, що кожна кіностудія має передавати копію знятого фільму до Кіноархіву Китаю. Стосувалося це і всіх артефактів, пов'язаних з міжнародним співробітництвом: призив, нагород, що отримані на міжнародних кінофестивалях.

Офіційне відкриття Кіноархіву Китаю відбулося в серпні 1958 р. Керівництво закладу звернулося до Міністерства культури з проханням допомогти в будівництві бібліотеки для Національного архіву кінодокументів. Міністерство прийняло рішення щодо будівництва сховища, читального залу, кінозалу, виставкового залу та приміщень для виконання технічних робіт. Протягом 5 років передбачалося сформувати штат архіву кількістю 110 осіб, котрі відповідно до своєї професійної кваліфікації зможуть обслуговувати всі потреби закладу. Незважаючи на труднощі, пов'язані з браком коштів, у 1962 р. будівництво завершено.

У цей час Кіноархів Китаю продовжував регулярно співпрацювати з Міжнародною федерацією кіноархівів, Міжнародним бюро історії кіно, здійснював взаємообмін фільмами з кіноархівами таких країн, як Радянський Союз, Чехія, Франція, Італія, Угорщина, Бельгія, Нідерланди, Фінляндія, Швеція, ФРН, Бразилія, Норвегія, перекладав бюлетені щорічних нарад Міжнародної федерації кіноархівів. З початку 1957 р. дослідницька група підготувала «Список китайських фільмів» (1906–1949), до яких ввійшли як художні, так і документальні кінострічки. Окрім того, був підготовлений Показчик, який складався з 380 тис. об'єктів, що пов'язані з китайським кінематографом — назви фільмів, імена персонажів, режисерів, акторів, сценаристів тощо. За рік свого офіційного існування Кіноархів Китаю провів величезну роботу: реставровані 70 тис. фільмів, завершена робота над створенням загальнокитайського Каталогу кінофільмів. Також проводилася робота над «Положенням щодо комплектування Кіноархіву», згідно з яким студії повинні передавати копії фільмів власного виробництва для збереження в кіноархіві.

У 1965 р. заплановано будівництво нового фільмосховища в Сіані, в якому повинні мали зберігатися копії документальних фільмів до 1949 р. У 1968 р. Центральна студія хронікально-документальних фільмів передала до Кіноархіву Китаю свою колекцію, яка складалася із 7859 екземплярів, з яких 1272 були пошкоджені цвіллю і потребували реставрації. Тривало будівництво нових будівель фільмосховищ і в самому Пекіні. У 1970 р. у зв'язку із закриттям Інституту науки і техніки весь його кіноархів разом із персоналом був переданий до Кіноархіву Китаю [6]. Історично склалося так, що в КНР Кіноархів Китаю містить як художні, так і документальні та наукові фільми, на відміну від практики Радянського Союзу, яку потім успадкували країни пострадянського простору, де зберігання художніх фільмів здійснював Держфільмофонд, а документальних — Центральний архів кінофонофотодокументів.

Багато в чому причиною для такого рішення про об'єднання стали трагічні для культури КНР події «культурної революції». У кінематографі вони розпочалися з критики творчості окремих митців, а потім у 1967 р. хунвейбіни Пекінського інституту кінематографії створили «Список чотирьохсот фільмів — отруйних трав і фільмів із серйозними помилками», який був виданий окремою брошурою і складався з шести розділів: китайські художні фільми (200 назв), хронікально-документальні фільми (30 назв), науково-популярні фільми (30 назв), мультиплікаційні фільми (20 назв), фільми 30-х рр. (20 назв), іноземні фільми, що були в китайському кінопрокаті (100 назв). У цей період почали закривати кіностудії, призупинилося виробництво художніх фільмів (1967–1974). Починаючи з 1974 р. їх зйомка була відновлена, але під пильним наглядом партійних органів. Навіть науково-популярні фільми хунвейбинівська критика вважала «буржуазним мистецтвом». Їх виробництво відновила Пекінська студія науково-популярних фільмів лише в 1972 р. після статті в органі ЦК КПК часописі «Хунци», в якій містилося теоретичне обґрунтування необхідності розвитку цього жанру, як такого, що є «поширювачем наукових знань, передової техніки». На початку «культурної революції» працювали лише дві кіностудії Пекіна — Центральна студія хронікально-документальних фільмів та армійська кіностудія «Перше серпня», які завжди знімали лише документальне кіно. За вісім років з початку «культурної революції» створено лише близько 200 кінострічок, здебільшого документальних [3; 7].

Поступова зміна курсу в напрямі лібералізації економіки та політики відкритості в міжнародних відносинах, що розпочалася після 1976 р., зумовила позитивні зміни і в розвитку кінематографії. Якщо

в 1976 р. вийшло 14 художніх фільмів, то в 1979 р. — 46, а в 1980 — уже 82 [1]. Відновилися й міжнародні контакти, які зовсім призупинилися в часи «культурної революції». У 1980 р. Кіноархів Китаю став повноправним членом Міжнародної асоціації кіноархівів.

У 1984 р. в результаті об'єднання Кіноархіву Китаю з Інститутом мистецтва кіно і літератури створено дослідницький центр китайського кіномистецтва «Кіноархів Китаю».

Нині Кіноархів Китаю — багатопрофільний заклад — відповідає за збір, узагальнення, депозитарне збереження китайських та вибірково зарубіжних фільмів, а також матеріалів, що стосуються кінематографа (сценарії, макети, малюнки декорацій, костюмів, афіші, постери тощо); науково-дослідну та навчальну діяльність, міжнародне співробітництво в галузі кінематографії.

Висновки. Таким чином, Кіноархів Китаю є не тільки найбільшою фільмотекою Азії, а й унікальним закладом, у якому комплексно ставляться до формування, збереження та актуалізації надбання країни в галузі мистецтва кіно. Вивчення історії його розвитку є корисним для фахівців архівної справи і кіномистецтва. Напрями сучасної діяльності Кіноархіву Китаю, інтеграція його фонду у світові інформаційні ресурси потребують подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Бо Лю. Пути развития китайской кинематографии / Бо Лю // Культуры: диалог народов мира / Unesco. — 1984. — № 4. — С. 132–144.
2. Ван Децзюнь. Развитие архивного законодательства, структура архивных учреждений и общее архивное строительство / Ван Децзюнь. — Пекин : Архив. изд-во, 1996. — 175 с. (на кит. яз.).
3. Торопцев С. А. Китайское кино в «социальном поле» (1949–1992) / С. А. Торопцев. — М. : Наука, 1993. — 191 с.
4. Цай Хуншэн. Зарождение и развитие китайского кинематографа / Цай Хуншэн // Культуры: диалог народов мира / Unesco. — 1984. — № 4. — С. 128–131.
5. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : словник-довідник термінів і понять / Г. М. Швецова-Водка. — Київ : Знання, 2012. — 319 с.
6. China Film Archive [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.cfa.gov.cn. — Назва з екрана.
7. Yingjin Zhang. Chines National Cinema / Yingjin Zhang. — New York : Routledge, 2004. — 343 p.

References

1. Bo Lyu. Puti razvitiya kitayskoy kinematografii / Bo Lyu // Kultury: dialog narodov mira / Unesco. — 1984. — № 4. — S. 132–144.
2. Van Detszyun. Razvitiye arkhivnogo zakonodatelstva, struktura arkhivnykh uchrezhdeniy i obshcheye arkhivnoye stroitelstvo / Van Detszyun. — Pekin : Arkhiv. izd-vo, 1996. — 175 s. (na kit. yaz.).
3. Toroptsev S. A. Kitayskoye kino v «sotsialnom pole» (1949–1992) / S. A. Toroptsev. — M. : Nauka, 1993. — 191 s.

4. Tsay Khunshen. Zarozhdeniye i razvitiye kitayskogo kinematografa / Tsay Khunshen // *Kultury: dialog narodov mira / Unesco*. — 1984. — № 4. — S. 128–131.
5. Shvetsova-Vodka H. M. Dokumentoznavstvo : slovnyk-dovidnyk terminiv i poniat / H. M. Shvetsova-Vodka. — Kyiv : Znannia, 2012. — 319 s.
6. China Film Archive. [Elektonnyi resurs]. — Rezhim dostupu: www.cfa.gov.cn. — Nazva z ekrana.
7. Yingjin Zhang. Chines National Cinema / Yingjin Zhang. — New York : Routledge, 2004. — 343 p.

UDC 791.53(510)

THE HISTORY OF DEVELOPMENT OF CHINA FILM ARCHIVE

Yi Jia, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Lecturer, Xingyi Normal University For Nationalities, PRC

itszya@mail.ru

The aim of this paper is to explore the main stages of the activities of the China Film Archive (CFA) in the context of development of cinema and archives of the PRC.

Research methodology. To recreate the history of the emergence and development of CFA historical and genetic approach was used. The collection of factual material was carried out using the analysis of published sources and Internet resources.

Results. The official opening ceremony of the CFA took place in August 1958. It was promoted by international contacts between representatives of the PRC and the International Federation of Film Archives (FIAP) as well as film archives of other countries, all of which began in 1955. The main tasks of CFA were defined as collection of Chinese and foreign filmmakers' works, as well as printed materials and artefacts related to cinematography (scripts, costume sketches, and others), ensuring appropriate conditions of storage and promoting cinematographic heritage by organizing exhibitions and screenings, international exchange. In 1980 CFA became a member of the FIAP. In 1984, the CFA has teamed up with the Institute of Film Art and Literature. On the basis of these two institutions the research center of the Chinese film "China Film Archive" was then established. It currently performs archival, researching and educational functions.

Novelty. This paper is the first publication in the post-Soviet area which summarizes and outlines the history and development of the CFA.

Practical significance. The history and development of the CFA will enrich the view of experts in the field of archives and history of cinema on the processes associated with collection, storage and promotion of film documents as part of the world documentary memory.

Key words: *film archive, film document, film, cinematograph of China.*

Надішла до редколегії 02.04.2015 р.